

Bölüm 3

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVRE VE ÇEVRE SORUNLARINA YÖNELİK TUTUM DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI VE ÇEVRE SORUNLARINA FENOMENOLOJİK BİR BAKIŞ

Çınar KILIÇ¹
Sönmez GİRĞİN²

GİRİŞ

Toplumsal ve fiziksel elemanları ile bunların birbirleriyle ilişkilerini içeren çevre, çok geniş bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Fiziksel çevreyi oluşturan doğal çevre, insan müdahalesi olmadan meydana gelen ve insanın da bir parçası olduğu doğayı kapsarken, yapay çevre ise insanların yıllar içinde doğal çevrede keşfettikleri yeraltı ve yerüstü kaynaklarını işleyerek ortaya çıkarmış olduklarını kapsamaktadır. Fiziksel çevreyi oluştururken, fiziksel çevre içerisinde bulunan insanların yaşantıları gereği kurmuş oldukları aile, eğitim, işletme ve devlet gibi kurumlar arasındaki ilişkilerin tümü ise toplumsal çevreyi oluşturmaktadır (Miser, 2019).

Tarih boyunca insanlar önce yaşadıkları çevreyi keşfetmiş ve gereksinimlerini karşılamak için çevreden faydalanmışlardır. Medeniyetler geliştikçe insanların da gereksinimleri artış göstermiştir. Gerçekleştirilecek farklı faaliyetler için gerekli olan hammadde doğadan temin edildiği gibi bu faaliyetler sonucu ortaya çıkan atıklar yine doğaya bırakılmıştır. Sanayi ve teknolojideki gelişmelerin artışı ile ülkeler arasındaki rekabetin artması çevreye verilen zararın boyutunun büyümesine sebebiyet vermiştir. Bu durum farklı çevre sorunlarını meydana getirmiştir. Çevre sorunları, doğal dünya sistemleri ile insan ilişkileri sonucunda ortaya çıkmaktadır. İnsanlar yiyecek, barınma, giyecek, solunan hava ve su kaynağı bakımından doğaya bağımlı olduğu için doğal dünyanın kaynaklarını kullanır ve değiştirirler. Yapılan istenmeyen et-

¹ Fen Bilimleri Öğretmeni, Milli Eğitim Bakanlığı, cinar19kiloc@gmail.com – cinar.kilic@gazi.edu.tr

² Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, MFBE Bölümü Fen Bilgisi Eğitimi AD, sonmez.girgin@gmail.com

sına bağlı olarak çevreye yönelik tutum puanlarının düştüğü sonucuna ulaşan Kılıç & Girgin (2018)'in çalışmasından farklılık göstermektedir. Öğrencilerin açık uçlu sorulara vermiş oldukları cevaplar dikkate alındığında güncel çevre sorunlarının bilincinde, nedenleri konusunda bilgi sahibi ve bu sorunların çözümüne yönelik somut önerileri olan geleceğin mirasçısı bir neslin var olduğunu görmekteyiz.

İnsanlar yaşantıları süresince aileleri, okul ortamları ve çevreleri içerisindeki planlı veya plansız eğitim sürecinde edinmiş oldukları deneyimleri neticesinde çevreye karşı farklı tutum ve davranış biçimleri geliştirmişlerdir. İstenilen tutum ve davranışların, tüm canlı ve cansız varlıklara karşı koruyucu olması gerektiği kabul edilse de çok sayıda çevre sorununun yaşanıyor olması zarar verici tutum ve davranış tarzının göz ardı edilemeyecek düzeyde mevcut olduğunu göstermektedir. Çevre sorunlarının oluşmasında rolü olan insanlığın çözümü de kendisinin bulması gerekmektedir. Ulusal ve uluslararası boyuttaki çevre sorunlarının çözülebilmesi için küresel odaklı çalışmalar yapılması faydalı olabilir. Potter (2009)'a göre öğrencileri teşvik etmek için çevre bilimini geleneksel derslere dâhil edilerek disiplinlerarası bir anlayışın sağlanması gerekmektedir. Çalışmaya katılan öğrencilerin de sıkça vurguladığı gibi çevre bilincine sahip birey ve toplum yapısı isteniyorsa toplumun her kesimini kapsayacak bilinçlendirme çalışmaları ve uygulamalar ile desteklenen, küçük yaşlardan itibaren verilmesi gereken eğitimi içeren bir çevre eğitim programına sahip olunması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Akman, Y., Ketenoglu, O., Kurt, L., Düzenli, S., Güney, K., & Kurt, F. (2012). *Çevre kirliliği (çevre biyolojisi)*. Ankara: Palme Yayınevi.
- Alp, E. (2005). *A study on students' environmental knowledge and attitudes: The effect of grade level and gender*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Attfield, R. (2003). *Environmental ethics*. Cornwall: Blackwell.
- Bonnett, M. (2004). *Retrieving nature education for a post-humanist age*. Cornwall: Blackwell.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayınevi.
- Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegem Yayınevi.
- Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. (6). New York: McGraw-Hill International Edition.
- Gökçe, N., Kaya, E., Aktay, S., & Özden, M. (2007). İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları. *İlköğretim Online Dergisi*, 6(3), 452-468.
- Gregory, K. J., Simmons, I. G., Brazel, A. J., Day, J. W., Keller, E. A., Sylvester, A. G., & Arancibia, A. Y. (2009). *Environmental sciences a student's companion*. Bangalore: Sage.

- Güney, E. (2004). *Çevre sorunları coğrafyası*. Ankara: Gündüz.
- Kanbak, A. (2015). Üniversite öğrencilerinin çevresel tutum ve davranışları: farklı değişkenler açısından Kocaeli üniversitesi örneği. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30, 77-90.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kılıç, Ç. & Girgin, S. (2018). Ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutum düzeyleri. 2. Uluslararası Eğitim ve Değerler Sempozyumu bildirileri 2, 822-830.
- Kılıç, Ç., & Girgin, S. (2019). 2-ÇDM (İki faktörlü çevresel değer modeli) tutum ölçeğinin Türkiye uyarlanması. *JRES*, 6(1), 38-56.
- Kılıç, Ç. & Kan, A. (2020). Çevre sorunlarına yönelik tutum ölçeği geliştirme çalışması. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(4), 1676-1690. <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2020.20.58249-540945>.
- Kibbe, A., Bogner, F. X., & Kaiser, F. G. (2014). Exploitative vs. appreciative use of nature – Two interpretations of utilization and their relevance for environmental education. *Studies in Educational Evaluation*, 41, 106-112.
- Miser, R. (2019). *Çevre eğitimi*. (2). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Özdemir, O. (2016). Çevre Eğitiminin Günümüzde Değişen Yüzü: Sürdürülebilir Yaşam Eğitimi. Aysel Aydın Kocaeren (Ed.), *Çevre ve Enerji* içinde (s. 1-19). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Potter, G. (2009). Environmental education for the 21st century: Where do we go now?. *The Journal of Environmental Education*, 41(1), 22-33, DOI: 10.1080/00958960903209975.
- Ratner, B. (2009). The correlation coefficient: Its values range between + 1 / – 1, or do they. *Journal of Targeting, Measurement and Analysis for Marketing*, 17, 139 – 142. doi: 10.1057/jt.2009.5.
- Raven, P. H., & Berg, L. R. (2006). *Environment*. USA: Hermitage.
- Rolston, H. (1999). Does aesthetic appreciation of landscapes need to be science-based. J. Desjardins (Eds.), *Environmental ethics concepts, policy and theory*. (2nd ed., pp. 164–171). California: Mayfield.
- Saban, A., & Ersoy A. (2017). *Eğitimde nitel araştırma desenleri*. (2). Ankara: Anı Yayınevi.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics*. Pearson: Boston.